

Uniwersytet Gdański
Instytut Archeologii i Etnologii

Prowadzący: dr hab. Józef Niesyto
(www.josefniesyto.org)

Tytuł wykładu: Zwyczaje pogrzebowe wśród ludów Afryki

Opis przedmiotu:

Zajęcia będą dotyczyły wieloaspektowego bogactwa zwyczajów funeralnych tubylczej ludności Afryki. Wnikliwej analizie będzie poddany szeroki kompleks wierzeń i obrzędów rdzennej społeczności *Betsimisaraka* i *Betsileo* na Madagaskarze. Zostanie przybliżony problem śmierci i życia pozagrobowego w wierzeniach *Betsileo*, z akcentem na wyjaśnienie pojęć: *Boga Zanahary*, *Przodków Razana* i *Wybranych Ra*. Głównym celem wykładu będzie zapoznanie słuchaczy z tradycyjnymi wierzeniami eschatologicznymi i poglądami ludności *Betsileo* w odniesieniu do życia pozagrobowego.

W powyższym kontekście zasadniczą rolę odgrywają cztery zagadnienia:

1. Skupimy się na znaczeniu grobu w ujęciu tradycyjnym, będącym kluczem do kultury *Betsileo*. Przedstawiona zostanie geneza powstawania grobów i ich rodzaje występujące na Płaskowyżu Centralnym wyspy Madagaskar. Społeczność *Betsileo* przypisuje grobowcom ogromne znaczenie, dlatego niezbędne jest szczegółowe przedstawienie wszystkich etapów ich budowy.
2. Omawiana będzie geneza i istota ekshumacji – *Famandihana*, a także jej rodzaje. Ekshumacja jest jedną z najważniejszych czynności pogrzebowych praktykowanych na Madagaskarze, dlatego konieczne będzie ukazanie jej w aspekcie psychologicznym, socjalnym i religijnym.
3. Przedstawiona zostanie ceremonia funeralna przewijania zwłok – *Ati-damba*. Nie jest ona spotykana w kulturze europejskiej. Koniecznym wydaje się dokonanie oceny jej znaczenia w kontekście ekonomicznym, socjalnym, religijnym i moralnym. Zostanie również zaprezentowany, nieznanym poza Madagaskarem, zwyczaj składania ofiary z Zebu, który zwie się *Tsaboraha*.
4. Na końcu zostanie przeprowadzona analiza rytuału przewijania zwłok *Ati-damba* w świetle tradycji chrześcijańskiej. Konieczne też będzie podjęcie wątku inicjacji, modlitwy i składania ofiar z *Zebu*. Uwidoczni się też rolę, jaką w tej społeczności odgrywa miłość, rozumiana jako zanurzenie się w życiu i śmierci, ofiarowanie ubrania zmarłym, a także błogosławieństwo, będące owocem spotkania *Boga Zanahary* z człowiekiem.

Plan wykładu:

- I. Wybrane przykłady zwyczajów pogrzebowych wśród ludów Afryki
- II. Antropologiczne podstawy tradycyjnej koncepcji życia po śmierci na Madagaskarze
- III. Znaczenie grobu w pojęciu malgaskim.
- IV. Grobowiec jako *klucz* do poznania kultury *Betsileo*
- V. Istota ekshumacji w kontekście społecznym
- VI. Rytuał przewijania zwłok
- VII. Ryt *Ati-damba* w kontekście chrześcijańskim

Literatura:

- Niesyto J., *Zwyczaje, obrzędy i wierzenia pogrzebowe w plemieniu Betsileo na Madagaskarze*, Ontario, Kanada 2009.
- Niesyto J., *Ekshumacja, przewijanie zwłok w plemieniu Betsileo Madagaskarze*, Toruń 2013.
- Kübler-Ross E., *On Death and Dying*, London 1970.
- Herbert I.C., *La cosmogonie ancienne malgache, suivie de l'énumération de points cardinaux et l'importance du Nord-Est*, in AUM Coll: Taloha1(1965). S.85-195.